

Mária Ďurechová¹

STAVOVSKÉ ORGANIZÁCIE STAVEBNÝCH INŽINIEROV A ARCHITEKTOV POSOBIACICH NA ÚZEMÍ SLOVENSKA

CORPORATIVE ORGANIZATION OF CIVIL ENGINEERS AND ARCHITECTS OPERATING ON THE TERRITORY OF SLOVAKIA

Abstract

After the change of the social circumstances in 1989 there was a fairly significant return to the traditions in the various areas of life, including construction and engineering. In 1992, [1] there was restored the Slovak Chamber of Civil Engineers after more than forty years. Its violent abolition occurred even in 1951 by the law No 61. The members of the original engineering Chamber were all engineers, not just construction engineers and architects, but also elektrotechnicians, mine engineers, and the others. Renewal of the professional organization was a result of the efforts of a group of civil engineers after the relaunch of the professional idea, based on obtaining an extremely important position of engineers working in the area, which significantly impacts on the overall level of the company. Competent representatives of engineering status were aware that professional activities in construction have significantly the specific nature and should be carried out only by persons that meet the condition of professional competence for the implementation of this activity. In a relatively short period of time in the construction there were prepared and put in place measures into practice, on the basis of which the implementation of leading-edge professional activities returned into the hands of the particular experts – engineers and technicians, therefore, persons professionally qualified in the construction. The idea, respectively. the need for the organisation of the technicians according to the professional competence also has had its tradition on our territory.

Úvod

Dynamický rozvoj priemyslu začiatkom 20.storočia bol prvotne podmienený rozvojom prírodných vied a techniky. Postupne sa vyvíjali aj technické vedy ako samostatné technické disciplíny. Rozvoj vedy zároveň vyvolával nevyhnutnú konkrétnu potrebu rozširovania nových poznatkov, výmeny informácií, a teda okrem iného, aj požiadavku stretávania sa ľudí pracujúcich vo vede a technike. V priemyselne vyspelých krajinách Európy sa zdvihla vlna zakladania technických spolkov [2]. Už roku 1913 sa v spolupráci s inými spolkovými organizáciami civilných inžinierov vo vtedajšom Rakúsko-Uhorsku podarilo presadiť zákon o inžinierskych komorách ako verejnoprávných technických organizáciách s povinným členstvom pre všetkých civilných technikov a autorizovaných banských inžinierov. Po vzniku

¹ Mária Ďurechová, Ing., PhD., Ústav manažmentu, Slovenská technická univerzita, Vazovova 5, 812 43 Bratislava 1, maria.durechova@stuba.sk

samostatnej Československej republiky bol v roku 1920 vydaný zákon, ktorým sa zriaďuje inžinierska komora pre Československú republiku. Jej prvou povinnosťou bola ochrana úrovne inžinierskej práce. Členmi inžinierskej komory mohli byť len vysokoškolsky vzdelaní inžinieri, ktorí spĺňali komorou určené podmienky teoreticky a mali tiež vlastné praktické skúsenosti.

Myšlienka založenia inžinierskej stavovskej organizácie združujúcej slovenských a českých technikov sa stretla na Slovensku s veľkým ohlasom, pretože do Prešpurského spolku maďarských inžinierov a staviteľov, ktorý pracoval v Bratislave od roku 1912, slovenskí inžinieri nemali prístup [3]. V záujme zlepšenia kontaktov s českými krajinami aj v oblasti technickej práce sa rozhodli nadviazať na dobre rozvinutú organizačnú činnosť Spolku SIA v Prahe [4]. Slovenský odbor SIA patril v prvých rokoch medzi najviac aktívne technické spolky v Československu. Pri návrhoch na reorganizáciu podporoval myšlienku utvorenia Ústredného spolku československých inžinierov a architektov v rámci zásad „zdravej“ decentralizácie umožňujúcej jednotlivým spolkom prispôbiť svoju činnosť okoliu a regionálnym podmienkam.

Prvé roky činnosti Spolku SIA

Ustanovujúce zhromaždenie slovenského odboru 26.-27. júla 1919 sa stalo prvým spoločným stretnutím československých inžinierov nového štátu pôsobiacich na Slovensku. Okrem členov SIA z celej republiky a delegácie z pražského spolku, ktorú viedol jeho predseda Ing. Dr. A Klír, boli medzi čestnými hosťami prítomní aj ďalší predstavitelia politického i kultúrneho života, ako napríklad Vavro Šrobár, prof. Michal Ursíny.

V priebehu rokov 1919 a 1920 sa postupne kryštalizovala nová koncepcia spolupráce jednotlivých odborov SIA a od 1. januára 1921 začala pracovať jednotná organizácia Spolok československých inžinierov. Spolok aj naďalej používal spolkovú skratku S.I.A. Ústredným orgánom sa stalo predsedníctvo, ktoré koordinovalo prácu jednotlivých odborov na území celého štátu. V súlade so stanovami sa na Slovensku z pôvodného slovenského odboru utvorili 2 samostatné: jeden Bratislave a druhý pre východné Slovensko a Zakarpatskú Ukrajinu v Košiciach a neskôr, v roku 1926 ďalšie vo Zvolene, Martine a Užhorode. Bratislavský odbor, do pôsobnosti ktorého patrila Bratislavská a Nitrianska župa, si udržal až do roku 1938 medzi slovenskými odbormi dominantné postavenie. Spolok neobhajoval len stavovské záujmy vlastných členov. Organizoval pre všetkých odborné vzdelávanie, ktoré dopĺňali vhodne volené exkurzie a predovšetkým podporoval publikačnú činnosť svojich členov. Takmer pre všetky odborné skupiny vydávalo ústredie Spolku v Prahe odborné časopisy. Súbor časopisov SIA sa stal jedným zo základov neskoršej sústavy technickej periodickej tlače, z ktorého sa neskôr sformovalo Štátne nakladateľstvo technickej literatúry (SNTL).

Postavenie inžinierov štátnej stavebnej služby

Dve najsilnejšie záujmové skupiny sa vytvorili už pri zrode slovenského odboru SIA. Prvá, železničná sústreďovala železničných inžinierov z okruhu riaditeľstva štátnych dráh v Bratislave, podstatne zložitejšie postavenie však mala záujmová skupina inžinierov štátnej

stavebnej služby. Väčšinu jej členov tvorili českí technickí úradníci , ktorí prišli na Slovensko, aby v poprevratovom varení udalostí pomohli čo najrýchlejšie zabezpečiť riadny chod administratívy a obsadili uvoľnené miesta po odchode maďarských technických úradníkov v štátnej technickej správe. Na Slovensko vtedy prichádzali z Čiech a Moravy nielen štátni inžinieri, ale aj samostatní podnikatelia (civilní inžinieri), aby prevzali vtedy ešte samostatné štátne stavebné úrady [5]. Ich postavenie však nebolo jednoduché. Nepoznali systém organizácie stavebných úradov, zákony a špeciálne služobné predpisy. Chýbali im mnohé plány, zmluvy a súpisy stavebných objektov, ktoré prevzali do správy, alebo mali dobudovať. Spisový materiál im bol neprístupný, pretože neovládali maďarský jazyk. Zhoršili sa nielen ich pracovné podmienky, ale aj sociálne postavenie. Platová úroveň štátnych zamestnancov na Slovensku bola podstatne nižšia ako v českých krajinách [5]. Na rozdiel od českých inžinierov zamestnaných v rezorte železníc, školstva a pôšt, im nebola hneď po nástupe priznaná tzv. slovenská výhoda (platové zvýhodnenie).

Existenčné a organizačné problémy ich spojili už v prvom roku pôsobenia na Slovensku do spoločnej záujmovej skupiny. Aby mohli po vytvorení odboru SIA v Košiciach, aj naďalej spoločne brániť svoje stavovské záujmy, zmenila sa bratislavská záujmová skupina inžinierov štátnej stavebnej služby v roku 1920 na samostatný Klub inžinierov štátnej technickej služby na Slovensku. Členovia Klubu zostali aj naďalej členmi SIA a spolupracovali s bratislavským odborom.

V súvislosti s priznaním „slovenskej výhody“ aj pracovníkom technickej stavebnej služby – technickým úradníkom, vydala vláda zvláštne nariadenie pre priznávanie platového zvýhodnenia civilným inžinierom zaradeným na miesta v štátnej službe [7]. Pritom z celkového počtu technických úradníkov na Slovensku tvorili civilní inžinieri 70 %. Z predchádzajúcej súkromnej praxe v Čechách sa im na rozdiel od inžinierov, ktorí prišli zo štátnej služby, priznali len dve tretiny a tri roky praxe, t.j. jeden platový stupeň. Tieto nepopulárne opatrenia vlády narušili nielen kolegiálne vzťahy medzi technikmi, ale aj konsolidáciu pomerov v štátnej stavebnej službe. Mnohí z nich zo Slovenska odišli a technické úrady v niektorých župách zostali opäť prázdne. Civilným inžinierom, ktorí zostali a mali urobenú predpísanú administratívnu a technickú skúšku pre štátnych úradníkov, sa snažilo vedenie Klubu pomôcť pri obsadzovaní systemizovaných miest.

Rok 1923 znamenal pre štátnu stavebnú službu na Slovensku stratu jej samostatnosti. Samostatné stavebné úrady existujúce už 40 rokov sa premenili na technické oddelenia pričlenené k okresným úradom. Tento krok vlády znamenal pre technický rozvoj Slovenska krok späť. V tomto období sa začal strácať pôvodný zmysel klubovej práce. Ten svoju činnosť obmedzil len na zbieranie návrhov na úpravu technickej služby v rámci župného zriadenia.

Pôsobenie stavebných inžinierov a architektov v Bratislave

Zvláštne, takmer autonómne postavenie mala v bratislavskom odbore záujmová skupina architektov, ktorá vznikla roku 1920. Tvorili ju bratislavskí architekti, stavební inžinieri a ochrancovia historických pamiatok mesta.

Po vzniku Československej republiky sa zmenilo postavenie Bratislavy v politickej a hospodárskej správe štátu. Vo vývoji mesta nastala nová vývojová perióda. Výstavba mesta prebiehala v minulosti bez akejkoľvek plánovitosti. Regulačný plán, ktorý mal dopĺňať stavebný štatút mesta z roku 1872, zostal nedokončený. V rokoch 1894 – 1895 sa urobil len polohopis mesta a vyhotovili nové mapy bez výškových a popisných hodnôt. Vypracovanie regulačného plánu sa stávalo stále naliehavším a mesto roku 1906 požiadalo o spoluprácu prof. A. Palóczyho z Budapešti. Roku 1917 dodal A. Palóczy prvý generálny náčrt. Návrh bol vypracovaný bez výškopisu a výzva projektanta, aby sa výškové zameranie robili ako súčasť navrhovaného generelu mesta, bola ešte roku 1910 správou mesta zamietnutá [8]. Napriek upozorneniam architektov SIA na následky živelnej výstavby v dynamicky sa rozvíjajúcom meste neprišla mestská rada ani po roku 1920 k urýchlenej príprave generelu. Uspokojila sa s parciálnymi riešeniami architektov, ktoré len čiastočne eliminovali stupňujúci sa stavebný ruch. V spolupráci s bratislavským pamiatkovým úradom sa usilovali architekti SIA dodržiavať aspoň program ochrany pamiatok v historickom jadre.

Verejná súťaž na vypracovanie zastavovacieho generelu a návrhu riešenia železničného problému Bratislavy roku 1928 nebola úspešná. Hodnotiaca porota, v ktorej mal svojich zástupcov aj SIA, neprijala ani jeden z 24 návrhov. Neúspech súťaže nebol podmienený len nedostatkom skúsenosti architektov, ale aj nedostatočne pripravenými podkladmi zo strany mesta (neúplné kartografické mapy, nedostatočné kanalizačné plány a pod.). Staré mapy nevyhovovali novým požiadavkám. Roku 1927 spracoval katastrálny meračský úrad nový výškopis a polohopis mesta. Bol vypracovaný aj kanalizačný plán. S vypracovaním nového generelu sa začalo až roku 1931. Roku 1934, keď sa uskutočnili kartografické práce a boli pripravené dôkladné štúdie územného plánu, nedalo sa mesto už vtesnať do navrhovanej koncepcie. Počet obyvateľov sa zvýšil zo 70 tisíc roku 1919 na 130 tisíc roku 1934.

Členovia záujmovej skupiny SIA sa nestretávali len nad stavebnými projektmi, ale aj pri spoločných diskusných večerach a odborných prednáškach. Pravidelne prispievali aj do spolkového časopisu *Architekt*. Okrem spomenutých záujmových skupín sa v priebehu roka 1924 sformovali ďalšie dve: skupina vojenských inžinierov a inžinierov vodohospodárskej a kultúrno-technickej služby. Do skupiny vojenských inžinierov vstúpili všetci vojenski technici, ktorí pôsobili na Slovensku.

Koniec tridsiatych rokov v činnosti SIA

Oživenie spolkovej práce bolo spojené s pripravovanými administratívno-správnymi zmenami v roku 1927. Zrušenie Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska, trojstupňového riadenia technickej služby a vytvorenie Krajinského úradu v Bratislave sa pozitívne prejavilo vo všetkých zložkách technickej práce. V tomto období môžeme hovoriť dokonca o renesancii. Technické oddelenia a správy sa vymanili z područia župných úradov, stali sa opäť samostatnými a boli priamo riadené jednotlivými oddeleniami Krajinského úradu. Vymedzenie právomoci jednotlivých technických oddelení sa takmer úplne krylo s požiadavkami, ktoré predložil Spolok československých inžinierov pri príprave nového krajinského zákona [9].

Prebiehajúce celospoločenské zmeny výrazne ovplyvnili aj vnútrospolkový život. Zvýšenie právomoci Spolku a jeho spoluúčasť pri rozhodovaní o ďalších smeroch rozvoja a organizácie vedy a techniky v štáte sa premietlo aj do nových spolkových stanov, ktoré začiatkom roka 1929 schválil zbor delegátov pre všetky odbory SIA. Zvýšil sa aj záujem o prácu v Spolku. Spolok mal svojich zástupcov v ústredných komisiách, ktoré boli splnomocnené riešiť aktuálne otázky z oblasti technickej, národohospodárskej i sociálnej práce priamo so zástupcami vlády a ministerstiev.

Roku 1929 sa podarilo získať pre bratislavské ústredie SIA v Redute dôstojné spolkové miestnosti, kde sa našli aj definitívne priestory pre spolkovú knižnicu a čítareň, do ktorej prichádzalo 24 československých a 16 zahraničných odborných časopisov. Spolkovú knižnicu, ktorá bola prvou technickou knižnicou v Bratislave a čítareň mohli denne navštevovať nielen členovia Spolku, ale všetci tí, ktorí mali záujem o odbornú technickú literatúru. Medzi Ústrednou spolkovou knižnicou v Prahe a knižnicou v Bratislave existovala medziknižničná výpožičná služba. Spolok venoval zvláštnu pozornosť výchove inžinierskeho dorastu, podporoval a presadzoval požiadavku vybudovania slovenskej techniky. Od roku 1930 každoročne udeľoval štipendiá pre slovenských študentov študujúcich na technikách v Brne a Prahe. Pri príležitosti životného jubilea predsedu Spolku Ing. Štefana Janšáka, ktorý stál na jeho čele celých dvadsať rokov, bol roku 1936 zriadený fond na podporu mladých vedeckých pracovníkov bratislavského odboru.

Do popredia sa opäť dostali aj otázky dotýkajúce sa zneužívania inžinierskeho titulu, pomeru jednotlivých zložiek technického stavu a návrhy na reformu vysokoškolského štúdia. Stále výraznejšie sa totiž začali prejavovať disproporcie medzi odborným zameraním absolventov vysokých škôl a potrebami technickej praxe. Pri Ústredí v Prahe sa utvoril prípravný výbor pre reorganizáciu technického školstva zložený zo zástupcov jednotlivých odborov SIA, inžinierskej komory a Spolku staviteľov.

Nástup mladej slovenskej technickej inteligencie

Hospodárska kríza roku 1932 doľahla na všetkých príslušníkov inžinierskeho stavu, či už patrili do skupiny štátnych zamestnancov alebo podnikateľov. Prvým sa znížili platy, druhým obmedzili možnosti podnikania, a tým sa redukoval aj ich zárobok. Kríza na čas ovplyvnila aj činnosť Spolku. Na prvé miesto sa dostala povinnosť pomôcť tým príslušníkom svojho stavu, ktorí pre nedostatok pracovných príležitostí prišli o miesto, alebo nemohli po absolvovaní vysokej školy nájsť primerané zamestnanie. Výbor Spolku s Inžinierskou komorou v Bratislave sledoval počet nezamestnaných technikov a priamym rokovaním s niektorými zamestnávateľskými organizáciami sa usilovali zmierniť zlú sociálnu situáciu svojich členov. V nevyhnutných prípadoch sa poskytovala členom Spolku finančná pomoc z Podporného fondu v Prahe, vytvoreného z darov a príspevkov členov. Koncom roka 1933 sa začal spolkový život normalizovať a pozornosť sa postupne preniesla zo sociálnej oblasti do odbornej a organizačnej.

Aj napriek neutešeným pomerom v oblasti technického školstva začína, koncom tridsiatych rokov narúšať monopol českých inžinierov na Slovensku mladá technická inteligencia, ktorá už nechcela ďalej len pasívne preberať a aplikovať vedecké, či technické poznatky a skúsenosti, ale vedu a techniku v špecifických slovenských podmienkach aj

rozvíjať. S vyrovnávaním pomeru síl sa začalo stupňovať aj napätie medzi českými a slovenskými technikmi vo vnútri bratislavského odboru SIA, ktoré postupne prerástlo do otvoreného konfliktu. Vedenie Spolku, najmä jeho českí zástupcovia, si chceli udržať aj v meniacich sa pomeroch v oblasti technickej práce kontrolu nad technickou inteligenciou na Slovensku, zatiaľ čo silnejúca skupina slovenských technikov sa usilovala vymaniť spod silnejúceho vplyvu „pražského centra“. Už dlhší čas pociťovali nedostatok priestoru pre vzájomnú výmenu skúsenosti. Dostávali veľmi málo priestoru na publikovanie v odborných časopisoch SIA. Stále častejšie sa stávalo, že ich práce neboli publikované, kým ich nepreložili do češtiny a pod.

Terčom kritiky sa stal zdĺhavý prístup vedenia spolku k otázke slovenského technického školstva. V bohatej histórii tejto najväčšej, v priebehu rokov dokonca monopolnej, stavovskej organizácie českých a slovenských inžinierov, ktorá mala záujem na celkovom pozdvižení technickej úrovne Slovenska, zostali otázky technického školstva vždy len na okraji záujmu.

Hnutie za slovenskú vysokú školu technickú dostalo na Slovensku intenzívneho spolupracovníka a propagátora v Klube inžinierov Slovákov, ktorý vznikol v Bratislave vo februári 1933 (používal spolkovú skratku KIS) [10]. Vznik tejto novej príbuznej spolkovkej organizácie združujúcej len slovenských technikov neprijalo vedenie SIA s nadšením. Klub inžinierov Slovákov svojím ideovým poslaním a obsahom mu začal totiž konkurovať. Bratislavský odbor SIA sa ocitol v novej situácii. Jeho vedenie muselo veľmi rýchlo prehodnotiť dovtedajšiu činnosť a postoj k širokej členskej základni na Slovensku, odstrániť príčiny konfliktov a nedorozumení a zároveň si presnejšie vymedziť sféru vlastných záujmov i orientáciu ďalšej odbornej práce. Vďaka dlhoročným skúsenostiam s organizáciou technickej práce a pevnému zázemiu v pražskom Ústredí Spolku československých inžinierov si bratislavský odbor SIA svoje dominantné postavenie udržal. Svojou prácou a pôsobením si zabezpečil autoritu a stal sa rozhodujúcim partnerom štátnej správy.

Roku 1938 zasiahli aj do spolkového života SIA predvojnové udalosti. Po vzniku Slovenskej republiky a nútenom odchode českých inžinierov zo Slovenska, stratili všetky slovenské odbory SIA, včítane bratislavského, kontakt s pražským Ústredím a narušila sa aj ich organizačná štruktúra. Nová slovenská vláda a ani slovenské ministerstvo verejných prác nemali zo známych dôvodov záujem o ďalšiu spoluprácu. Na valnom zhromaždení Klubu inžinierov Slovákov, ktoré sa konalo v posledný októbrový deň roku 1938, zástupcovia Spolku inžinierov a architektov oznámili likvidáciu Spolku a zároveň požiadali o možnosť prestúpiť do Klubu inžinierov Slovákov. Proti návrhu v zásade námietky neboli, vyskytol sa však iný problém. Stanovy Klubu inžinierov Slovákov obsahovali podmienku, že riadnym členom spolku sa môže stať len inžinier slovenskej národnosti. Časť členov Spolku inžinierov a architektov bola neslovenskej národnosti, a preto bolo potrebné upraviť stanovy Klubu tak, aby sa v nich zakotvilo, že v ňom môžu byť organizovaní aj členovia neslovenskej národnosti. Na základe návrhu Spolku inžinierov a architektov Klub vytvoril trojčlennú komisiu zaoberajúcu sa prípravou začlenenia iných organizácií do svojej štruktúry. V tomto roku sa zmenil tiež jeho názov na Spolok slovenských inžinierov. Bratislavský odbor SIA bol po dvoch rokoch už len formálnej existencie na žiadosť jeho predsedu Ing. Janšáka 30. apríla 1941 vymazaný zo spolkového registra.

Klub inžinierov Slovákov

Pre spolkovú činnosť poskytoval inžinierom pôsobiacim na Slovensku priestor Spolok inžinierov a architektov budovaný na celoštátnej báze. Slovenskí inžinieri sa začali na národnostnej báze organizovať už začiatkom tridsiatych rokov. Výsledkom týchto snáh, na čele ktorých bol profesor Českej vysokej školy technickej v Brne Michal Ursíny, bolo založenie stavovského spolku slovenských inžinierov – Klubu inžinierov Slovákov. Poslaním spolku bola podpora priemyslu a hospodárstva na Slovensku popularizovaním a publikovaním najnovších, vedeckých výsledkov z oblasti technických vied, ďalej obrana spoločných záujmov stavovskej príslušnosti a zlepšenie sociálneho postavenia inžinierov na Slovensku. Členovia spolku si dokonca začali budovať vlastnú technickú knižnicu. Ich finančné možnosti však boli veľmi obmedzené (fungovali prevažne na základe dotácií), ich finančné prostriedky na vydávanie odborného periodika vo vlastnej réžii v žiadnom prípade nestačili. Bolo preto nevyhnutné nájsť vhodného partnera. V obnovenej Matici slovenskej bol roku 1927 založený Prírodovedný odbor. Na základe v zájomnej spolupráce a z podnetu prof. J. Hronca začali spoločne Klub inžinierov Slovákov a Matica slovenská vydávať roku 1937 spoločné odborné periodiku Technický odbor slovenský [11].

V prvých rokoch sa činnosť Klubu inžinierov Slovákov zameriavala najmä na podporu sociálnych záležitostí svojich členov, neskôr s nárastom členstva, sa jeho činnosť presunula do oblasti ochrany stavovských práv a vzdelávania. Jednou z najdôležitejších úloh bolo zvýšenie odbornej úrovne a spoločenského postavenia slovenských inžinierov, zlepšenie ich sociálneho postavenia a zabezpečenie existenčnej istoty. V posledných rokoch existencie Slovenského štátu sa jeho členovia venovali odborno-teoretickej práci:

- vypracovali návrh na preradenie inžinierov zememeračov do vyššej platovej kategórie a predložili ho na schválenie vláde,
- zaoberali sa aj problematikou udeľovania a používania titulu inžinier pre stredoškolské kádre,
- vypracovali pravidlá pre zamestnávania cudzincov,
- ich zástupcovia sa rámci Komisie pre technickú výstavbu Slovenska sa zúčastnili diskusie o návrhu zákona o Technickej komore a pod..

Aj naďalej aktívne spolupracovali so Spolkom poslucháčov slovenskej techniky, Zväzom akademických spolkov stavovských a Slovenským elektrotechnickým zväzom. Ich úsilie o budovanie Vysokej školy technickej na Slovensku neskončilo totiž pre KIS jej založením. Naďalej udržiavali úzky kontakt SVŠT, čo sa prejavovalo v konkrétnej spolupráci, napríklad vydávaním prednášok, tvorbou slovenského technického názvoslovia, spolupracovali tiež pri tvorbe technickej normalizácie [12].

O tom, že vstup členov Spolku inžinierov a architektov do Spolku slovenských inžinierov nebol iba formálnym aktom svedčí aj to, že členovia Spolku inžinierov a architektov boli zastúpení v odborných porotách pri posudzovaní návrhov na výstavbu kúpeľov Korytnica a budovaní stanice v Banskej Bystrici. Kultúrna rada vlády Slovenskej republiky vyzvala členov Spolku, najmä architektov, aby sa svojimi návrhmi zúčastnili na súťaži ideových plánov na kultúrne domy pre slovenské mestá a dediny.

Spolok slovenských inžinierov pokračoval vo vydávaní odborného periodika Technický obzor slovenský, ktorý sa roku 1940 rozšíril o prírodovednú prílohu, ktorú redigoval F. Valentín a roku 1941 o prílohu Elektrotechnika, ktorú redigoval K. Ambróz. Na tvorbe a vydávaní časopisu sa od roku 1942 spolupodieľali už len Spolok slovenských inžinierov, Inžinierska komora a Spoločenstvo staviteľov. Technický obzor slovenský sa z pôvodne čisto stavovského časopisu vyvinul na dobre redigovaný odborný a vedecký časopis. Na jeho stránkach sa objavovali najmä mená profesorov SVŠT, výrazné zastúpenie mala však už mladá generáciu slovenských vedcov technikov, z ktorých sa mnohí neskôr stali členmi technickej a prírodovednej sekcie SAV. Prvé štyri ročníky Technického obzoru slovenského redigoval Ing. Arch. E. Belluš [13]., jeden z prvých akademikov SAV, ktorý do časopisu prispieval aj odbornými článkami a robil aj grafickú úpravu.

Pokusy o obnovenie spolkovej činnosti

Po oslobodení sa niektorí členovia Spolku rozhodli obnoviť jeho činnosť, a preto koncom roku 1945 podali prostredníctvom Oblastného veliteľstva NB I. Bratislava Povereníctvu vnútra žiadosť o povolenie ďalšej činnosti Spolku. Štát podmienil povolenie činnosti predložením spolkových stanov. Stanovy Spolku mohlo schváliť iba valné zhromaždenie, ale napriek vynaloženej námahe sa nepodarilo valné zhromaždenie zvolať. Z nedoručenia zákonom stanovených podkladov v septembri 1947 Oblastné veliteľstvo NB I. Bratislava zaslalo Spolku slovenských inžinierov so sídlom v Bratislave výmer, v ktorom vyhlasuje Spolok slovenských inžinierov za rozpustený ex lege, nariaďuje jeho výmaz zo Spolkového registra a zabavuje jeho majetok.

Poslanie a hlavné úlohy stavovských organizácií stavebných inžinierov v súčasnosti

Rovnako ako v minulosti jej predchodcovia, tak aj dnes združuje a zastupuje Slovenská komora stavebných inžinierov (ďalej len SKSI) [14], ako jedna z najväčších stavovských organizácií, stavebných inžinierov pri výkone ich profesie v mnohých oblastiach nielen pri obhajovaní stavovských práv a profesijných záujmov inžinierov. SKSI rovnako ochraňuje verejné záujmy v oblasti výstavby, právnej ochrany a oprávnených záujmy spoločnosti. Prispieva k rozvoju výstavby uplatňovaním najnovších odborných poznatkov v praxi a podporovaním odborného vzdelávania inžinierov. Zabezpečuje, aby inžinieri vykonávajúci svoje povolanie ako "autorizovaný stavebný inžinier" mohli vykonávať svoje povolanie ako, tzv. "slobodné" na vysokej odbornej úrovni, v súlade s etikou a spôsobom ustanoveným zákonmi a predpismi komory. V roku 1995 sa prijatím zákona o odbornej spôsobilosti na vybrané činnosti vo výstavbe začal proces overovania spôsobilosti pre tisíce odborníkov pôsobiacich v rôznych odborných zameraniach. Začal sa budovať systém, ktorý je založený na zvýraznení osobnej zodpovednosti konkrétnych odborníkov za odbornú úroveň svojej činnosti tak, aby v zmenených podmienkach vytváral dobré predpoklady pre dosiahnutie zodpovedného vykonávania odborných činností. V súčasnosti, keď je hlavný proces overovania odbornej spôsobilosti prakticky ukončený, sa analýzou počtu stavebných odborníkov v jednotlivých činnostiach sa však zistilo, že v jednotlivých častiach Slovenska je v niektorých odborných zameraniach značne nerovnomerný stav inžinierov. Podobne, ako v minulosti, aj dnes vznikajú značné problémy s uznávaním odbornej praxe. História sa aj

v tomto prípade opakuje. V súčasnosti sa za odbornú prax považuje iba tá prax, ktorú uchádzač o skúšku nadobudol činnosťou vykonávanou pod vedením odborne spôsobilej osoby. Vznikol tak systém, ktorý je založený na prirodzenej samoregulácii, pretože úmerne požiadavkám praxe bude rásť počet odborníkov v jednotlivých odborných zameraniach. Významnými pomocníkmi a garantmi pri dosahovaní skvalitňovania procesu overovania odbornej spôsobilosti, ale aj vzdelávania a ochrany stavovských práv členov sú jednotlivé odborné sekcie SKSI regionálnych pracovísk – regionálnych kancelárií v Bratislave, Košiciach, Banskej Bystrici, Trnave a Žiline.

Záver

Spolok inžinierov a architektov, Spolok slovenských inžinierov rovnako ako jeho predchodca Klub inžinierov Slovákov, patrili medzi najvýznamnejšie z nemnohých technických spolkov, ktoré v období po vzniku Československej republiky a trvania Slovenského štátu, pôsobili na území Slovenska. Pri hodnotení ich činnosti musíme brať do úvahy, že v tomto období tvorili dôležitý faktor štátnej kultúrnej politiky, takže sa nedokázali celkom vyhnúť vplyvu politických strán a ich ideológii. Napriek týmto vplyvom ich úsilie pri obhajovaní stavovských práv, profesijných záujmov, vzdelávaní inžinierov, ako aj ich sociálnych a ekonomických záujmov, mali stavovské organizácie v minulosti a majú aj v súčasnosti, nezastupiteľné miesto .

Použitá literatúra

- [1] Kysel', J. *Význam komory pre výkon inžinierskeho povolania*. In Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou, V. Tatry, 1996, s. 9-16.
- [2] Ženatý, E. *Šedesát let Spolku českoslovených inženýru SIA 1865-1925*. Praha. 1925
- [3] Archív mesta Bratislavy (ďalej len AMB), kr.195, i.č. 14.
- [4] Štátny ústredný archív SR (ďalej len ŠÚA SR) *fond Ministerstva pre správu Slovenska* ďalej len MPSS), kr.94, i.č. 636/94.
- [5] ŠÚA SR, *fond MPSS, kr. 185, i. č. 625/185*. O pôsobnosti a kompetencii štátnych stavebných úradov rozhodlo ministerstvo obchodu, ktoré ich aj riadilo
- [6] Horváth, P. *Príručka hospodárskej štatistiky Slovenska*. Bratislava, 1934, s.196.
- [7] Pôvodne sa mala „slovenská výhoda“ poskytnúť všetkým civilným inžinierom pôsobiacim na Slovensku. Pre jej udelenie mal byť rozhodujúci dátum II. Štátnej skúšky a odborná prax.
- [8] *O stavebnom vývoji Bratislavy*. In, Sedmdesát let technické práce. Praha, 1935, s.173
- [9] ŠÚA SR, *fond Policajné riaditeľstvo*, kr. 195, i. č. 543/195.
- [10] AMB, *fond Spolky*, kr. 195, i. č.581
- [11] Ústredný archív SAV (ďalej len ÚA SAV), *fond KIS 18/1, 19/1*.
- [12] Ústredný archív SAV (ďalej len ÚA SAV), *fond KIS 20/1*.
- [13] ÚA SAV *fond akademika E. Belluša 28/24*
- [14] Kysel', J. *Význam inžinierskych komôr v zjednocujúcej sa Európe*. In Projekt a stavba, č. 4 / 1999.
- [15] Nevický, M.(1998), *Voľné vykonávanie inžinierskych služieb z hľadiska integrácie SR do EÚ*. In: Inžinierske informácie SK SI č.10, s. 4-5.